

डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ,अकोला व विभागीय कृषि सहसंचालक नागपूर विभाग नागपूर यांनी
संयुक्तपणे नागपूर विभागातील वर्धा,नागपूर,चंद्रपूर,गडचिरोली जिल्हयांकरीता कपाशी पिकाच्या सुधारीत
लागवडीचे शिफारशीत केलेले तंत्रज्ञान

अ.क्र.	बाब	तपशिल
१	जमिनीची पुर्व मशागत	<ul style="list-style-type: none"> ➤ मार्च/एप्रिल महिन्यात खोल नांगरणे, कोरडवाहु पिकांकरीता तीन वर्षातुन एकदा आणी बागायती पीकांकरीता दरवर्षी नांगरणी आवश्यक आहे. पेरणीपुर्वा एक वखरपाळी दिल्यास तणांची तिव्रता २० टक्केपर्यंत कमी होते.
२	वाण निवड	<ul style="list-style-type: none"> ➤ डॉ.पं.दे.कृ.वि. यांनी विकसीत केलेल्या अमेरिकन वाण एकेएच-८८२८, पीकेव्ही रजत, एकेएच-०८१ व एकेए-५, एकेए-७ व एकेए-८ या देशी वाणांची निवड करावी. ➤ कृषि आयुक्तालयामार्फत विक्रीसाठी मान्यता दिलेल्या बि.टि. वाणाची निवड करावी.
३	लागवड पध्दती	<ul style="list-style-type: none"> ➤ पुर्व हंगामी २० ते ३० मे ओलीतासाठी किंवा कोरडवाहु मान्सुन आधारीत १५ ते ३० जून. ७५ ते १०० मि.मि. पाउस झाल्यानंतर. सरी वरंबा पध्दतीने लागवड केल्यास फायदेशिर, कोरडवाहु क्षेत्रामध्ये बिगर बीटी कपाशीच्या सरळ वाणांची अतिघनता पध्दतीने लागवड केल्यास बीटी वाणाइतकेच उत्पादन मिळु शकते. ४० व ७० व्या दिवशी डव-याला दोरी बांधुन सरी काढाव्या. <p>अंतर-</p> <ol style="list-style-type: none"> १. बागायती १२० X ३० सें.मि. २. कोरडवाहु बीटी ९० X ४५ सें.मि. ३. कोरडवाहु सरळवाण (अतिघनता) ६० X १० सें.मि. ४. अमेरिकन नॉन बीटी हायब्रीड ६० X ३० सें.मि. ५. देशी सुधारीत ६० X १५ सें.मि.
४	खत व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> ➤ कोरडवाहु कपाशीला हेक्टरी १२ ते १५ गाडया आणी बागायती पिकाकरीता २० ते २५ गाडया चांगले कूजलेले शेणखत किंवा कॅम्पोस्ट खत (निदान तीन वर्षातुन एकदा) पेरणीपुर्वी शेतात एकसारखे मिसळुन द्यावे. ➤ बागायती बीटी १२०:६०:६० न. स्फु. पा./हे (तिन हप्त्यात) ➤ अमेरिकन सुधारीत ६०:३०:३० न. स्फु. पा./हे. ➤ देशी सुधारीत ५०:३०:३० न. स्फु. पा./हे. ➤ पीक फुलो-यावर असतांना २ टक्के युरीयाची (२०० ग्रॅम युरीया + १० लि. पाणी) बोंडे भरण्याचे अवस्थेत २ टक्के डिएपीची फवारणी करावी. ➤ लाल्या रोगाचा प्रादुर्भाव कमी होण्यासाठी फुलो-याचे वेळी २ टक्के युरीया, बोंडे धरतांना १ टक्के युरीया + १ टक्का मॅग्नेशियम सल्फेटची फवारणी करावी.
५	तणव्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> ➤ उगवणपश्चात उभ्या पिकात तृणवगीय तणांच्या नियंत्रणासाठी पिक ३० ते ४० दिवसाचे असतांना क्विझॅलोफोप इथाईल ५ टक्के ई.सी. १ लीटर प्रति हेक्टर ५०० लीटर पाण्यात मिसळुन फवारणी करावी. फवारणी नंतर ५ ते १० दिवस डवरणी करु नये. द्रावणात प्रसारक द्रव्ये १० मि.ली. प्रति १० लीटर अवश्य टाकावे.
६	पिक संरक्षण	<ul style="list-style-type: none"> ➤ किड नियंत्रणासाठी T आकाराचे पक्षी थांबे हेक्टरी १५ ते २० उभारावे. ➤ शेंदरी बोंड अळी नियंत्रणासाठी नॉन बीटी आश्रीत कापुस (रेफ्युजी) किंवा १ महीन्यांनी भेंडी पीकाची आश्रीत पीक म्हणुन कापुस पीकाभोवती लागवड करावी. ➤ एकीकृत किड व्यवस्थापन : मार्च/एप्रिल महिन्यात खोल नांगरणे, कपाशीच्या सभोवती मका, चवळी, झेंडु, एरंडी या मिश्र सापळा पिकांची एक ओळ पेरावी., पिक उगवल्यानंतर १०५ दिवसांनी हेक्टरी ५ टक्के निंबोळी अर्काची फवारणी करावी. ११५ दिवसांनी ट्रायकोग्रामाटॉयडीया या परोपजीवी किटकाचे १.५ लक्ष अंडी/हेक्टर या प्रमाणात प्रसार

		<p>करावा. १४० दिवसांनी थयोडीकार्ब ७५ टक्के १ किलो ५०० ली. पाणी या प्रमाणात फवारणी करावी. अळया व किडग्रस्त भागाचा नायनाट करावा.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ मावा, तुडतुडे, फुलकिडे आणि पांढरी माशी इत्यादींच्या व्यवस्थापनासाठी मेटॅरायझीयम अॅनीसोपली ५० ग्रॅम किंवा व्हर्टीसिलीयम ५० ग्रॅम या जैविक किटकनाशकांची प्रती १० लि. पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. ➤ बीटी कापुस पिकावरील पांढ-या माशीच्या व्यवस्थापनाकरीता डायफेन्थरॉन ५० डब्ल्युपी (Diafenthiuron 50 % wp) १२ ग्रॅम प्रती १० लि. पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
७	सिंचन	<ul style="list-style-type: none"> ➤ कोरडवाहू (संरक्षक ओलीत) पीक फुलावर व बोंडे भरण्याचे अवस्थेत पाण्याचा ताण पडल्यास १० ते १२ दिवसांचे अंतराने २ -३ संरक्षक ओलीत (एकसरी आड) द्यावे. ➤ बागायती पीकास आवश्यकतेनुसार ओलीत करावे. बोंडे फुटणे सुरु झाल्यानंतर ओलीत करू नये.
८	यांत्रिकीकरण	<ul style="list-style-type: none"> ➤ पेरणी करीता बीबीएफ प्लॅटर चा वापर करावा तसेच बेड (वाफे) तयार करण्यासाठी बेडमेकरचा वापर करावा.
९	काढणी पश्चात तंत्रज्ञान	<ul style="list-style-type: none"> ➤ कॉटन श्रेडर च्या सहाय्याने प-हाटयांची काढणी करावी.

तंत्र अधिकारी
विस्तार

विभागीय अधिक्षक कृषि अधिकारी
नागपूर विभाग, नागपूर

उपसंचालक(सामेती)
नागपूर विभाग, नागपूर

कृषि विद्यावेत्ता
कृषि महाविद्यालय, नागपूर
डॉ.पं.दे.कृ.वि.अकोला

विभागीय कृषि सहसंचालक,
नागपूर विभाग, नागपूर